

ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI - SERIA DREPT

Actele repetate de viol comise asupra victimei, atât în perioada când aceasta era minoră, cât și după ce a devenit majoră. Impactul Legii nr. 217/2023 asupra formei continuate a infracțiunii¹

Prof. univ. dr. Valerian Cioclei

Facultatea de Drept, Universitatea din București

Rezumat: *Prezentul articol își propune să rezolve o chestiune de drept, invocată în practica judiciară, care se referă la actele de viol comise asupra victimei, atât în perioada când aceasta era minoră, cât și după ce a devenit majoră. În concret se pune problema impactului Legii nr. 217/2023 asupra formei continuate a infracțiunii.*

Cuvinte cheie: *infracțiunea de viol, infracțiunea de viol săvârșit asupra unui minor, infracțiune continuată, epuizarea infracțiunii.*

Repeated acts of rape committed against the victim, both when she was a minor and after she became an adult. The impact of Law no. 217/2023 on the continuing form of the crime

Abstract: *This article aims to answer a question of law, raised recently in the case law, which refers to acts of rape perpetrated on the victim, both when she was a minor and after she became an adult. Specifically, there is the question of the impact of Law no. 217/2023 on the continuing form of the crime.*

Key words: *rape, rape against a minor, continuing crime, exhaustion of the crime.*

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al I.C.C.J a fost sesizat cu privire la următoarea chestiune de drept:

„Care este încadrarea juridică pentru infracțiunea de viol comisă de către un membru de familie asupra minorei (tatăl asupra fiicei), prin acte cu caracter continuat de natură sexuală, prin constrângere sau profitând de vulnerabilitatea ori dependența acesteia, care, înainte cu circa 6 luni de intrarea în vigoare a Legii nr.217/2023, a devenit majoră, iar infracțiunea s-a epuizat imediat după intrarea în vigoare a Legii nr. 217/2023, și anume la data 09 ianuarie 2024, respectiv sunt aplicabile fie dispozițiile prevăzute de art. 218 alin. (1), alin. (3) lit. a), b) și alin. (3²) lit. d) din Codul penal, privind infracțiunea de viol, cu aplicarea art. 35 alin. (1) din Codul penal, fie dispozițiile prevăzute de art. 218¹ alin. (2) și (4) lit. a) și b) din Codul penal, privind infracțiunea de viol săvârșit asupra unui minor, cu aplicarea art.35 alin. (1) din Codul penal”.

¹ Prezentul articol are la bază Opinia Juridică pe care am întocmit-o și care a fost transmisă, prin intermediul Departamentului de Drept penal al Facultății de Drept a Universității din București, Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală al I.C.C.J. la data de 30.01.2025.

Apreciez că problema de drept a fost enunțată în mod defectuos, deoarece pleacă de la o premisă falsă, aceea că în cauză trebuie să se rețină o singură infracțiune, în formă continuată. În consecință, ambele încadrări juridice propuse sunt greșite, în cauză urmând a se reține un concurs de infracțiuni. Voi argumenta în continuare: de ce este imposibilă reținerea unei infracțiuni continuate (pct. I) și care este, în opinia mea, corecta încadrare juridică (pct. II).

I. IMPOSIBILITATEA REȚINERII UNEI INFRACTIUNI CONTINUATE

Conform art. 35 alin. (1) C.pen., așa cum a fost modificat prin Legea nr. 200/2023: „Infracțiunea este continuată când o persoană săvârșește la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții, *acțiuni sau inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni*” (s.n.). Rezultă foarte clar din definiția legală că o condiție necesară pentru a reține această formă a unității legale de infracțiune este aceea ca acțiunile sau inacțiunile săvârșite să reprezinte, fiecare în parte, *aceeași infracțiune*.

Doctrina, pe bună dreptate, a legat condiția menționată de unitatea obiectului juridic: „Acțiunile sau inacțiunile săvârșite trebuie să fie de așa fel, încât fiecare dintre ele să poată constitui în mod separat o infracțiune de același fel. Deci, nu numai că acțiunile săvârșite succesiv trebuie să fie îndreptate împotriva unuia și aceluiași obiect juridic, dar trebuie să prezinte, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni (...) Așadar, din cerința că acțiunile sau inacțiunile trebuie să prezinte fiecare în parte conținutul aceleiași infracțiuni rezultă unitatea obiectului juridic, căci dacă diferitele acțiuni sau inacțiuni săvârșite de făptuitor ar fi îndreptate împotriva unor obiecte juridice diferite, atunci aceste acțiuni nu ar putea constitui fiecare în parte același fel de infracțiune”².

În cauza analizată, prin intrarea în vigoare la 01.01. 2024 a Legii nr. 217/2023, modificările aduse infracțiunii de viol prevăzută de art. 218 C.pen. și introducerea unei noi infracțiuni, violul săvârșit asupra unui minor prevăzută de art. 218¹ C.pen., au condus la apariția unor infracțiuni distincte, care diferă atât prin conținutul constitutiv cât și prin obiectul juridic.

Astfel, până la modificările menționate, infracțiunea de viol avea în conținutul agravant varianta care se raporta la fapta comisă asupra unui minor – art. 218 alin. (3) lit. c). Prin urmare, obiectul juridic al infracțiunii era reprezentat de libertatea și integritatea sexuală a persoanei, în general, deci atât cea a majorului, cât și cea a minorului. După modificări, violul nu mai are în conținutul agravant ipoteza în care victima este un minor. Prin urmare, obiectul juridic al infracțiunii este și el diferit, fiind reprezentat exclusiv de libertatea și integritatea sexuală a persoanei majore. În consecință, faptele comise asupra unui minor, care s-au repetat și după ce victima a devenit majoră, își pierd caracterul de continuitate de la momentul apariției modificărilor menționate deoarece, din acel moment, faptele respective nu mai pot fi încadrate în același fel de infracțiune.

La aceeași concluzie se ajunge și dacă facem comparația între infracțiunea de viol din reglementarea anterioară și infracțiunea de viol săvârșit asupra unui minor prevăzută de art. 218¹ C.pen. Cum am arătat mai sus, până la modificările menționate, infracțiunea de viol

² V. *Dongoroz și colab.*, Explicații teoretice ale Codului penal român, vol. I, ed. a II – a, Ed. Academiei Române, Ed. ALL Beck, 2003, p. 254.

avea în conținutul agravant varianta care se raporta la fapta comisă asupra unui minor – art. 218 alin. (3) lit. c). Atenție, din punct de vedere obiectiv, și în cazul minorului, fapta trebuia să fie comisă: prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare. Obiectul juridic al violului, cum am menționat, era reprezentat de libertatea și integritatea sexuală a persoanei, în general, deci atât cea a majorului cât și cea a minorului. În cazul art. 218¹ C.pen., din punct de vedere obiectiv, incriminarea conține două fapte de bază: „violul autentic” și „violul nonviolent”. Am explicat pe larg aceste noțiuni cu alt prilej³ și nu este cazul să insist aici. Ceea ce este important de reținut în acest context este faptul că, spre deosebire de „violul autentic”, la „violul nonviolent” condiția atașată elementului material de la infracțiunea de viol nu se mai impune. În acest caz, fapta nu se comite prin constrângere, punere în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau profitând de această stare. În privința obiectului juridic, în cazul art. 218¹ C.pen., protecția penală are în vedere, exclusiv, libertatea și integritatea sexuală a minorului.

Rezultă că, atât din punctul de vedere al conținutului obiectiv, cât și din cel al obiectului juridic, avem de a face cu infracțiuni diferite. În consecință, și din această perspectivă, faptele comise asupra unui minor, care s-au repetat și după ce victima a devenit majoră, își pierd caracterul de continuitate de la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 217/2023 deoarece, din acel moment, faptele respective nu mai pot fi încadrate în același fel de infracțiune.

Având în vedere cele de mai sus, apreciez că, în cauză, intrarea în vigoare la data de 01.01.2024 a prevederilor Legii nr. 217/2023, a condus la imposibilitatea încadrării în același fel de infracțiune a acțiunilor comise înainte și după data menționată. Infracțiunea comisă în formă continuată, prin faptele anterioare datei menționate, trebuie considerată a fi epuizată prin efectul legii, care exclude o încadrare identică pentru faptele ulterioare. Epuizarea infracțiunii pentru faptele anterioare implică reținerea unui concurs de infracțiuni cu faptele ulterioare.

II. CORECTA ÎNCADRARE JURIDICĂ

Dincolo de problema de fond, la care voi reveni, consider că nici din punct de vedere formal soluțiile propuse nu sunt adecvate. Niciuna din ele nu reușește să reflecte în mod corect și integral „realitatea infracțională”. Încadrarea juridică trebuie să exprime corect și complet situația de fapt imputată. Ea este o „formulă” care trebuie să traducă toată „povestea”. Or, în acest caz, lucrurile nu stau așa:

Reținerea doar a infracțiunii de viol în actuala formă, de după intrarea în vigoare a Legii 217/2023, acoperă practic doar violul comis asupra victimei majore. Sunt „ocultate” astfel, prin încadrarea juridică, faptele (majoritare) comise în perioada în care victima era minoră.

Reținerea doar a infracțiunii de viol săvârșit asupra unui minor prevăzută de art. 218¹ C.pen. ar echivala cu o aplicare retroactivă a legii penale deoarece, la data comiterii faptelor asupra victimei minore, această infracțiune nu exista. În schimb faptele comise după ce victima a devenit majoră ar fi, în acest caz, omise prin încadrare.

³ A se vedea pe larg V. Cioclei, *Drept penal partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului*, ed. 9, Ed. C.H. Beck, 2024, p. 218 și urm.

Ar mai fi de semnalat faptul că, în cuprinsul încheierii de sesizare a I.C.C.J., nu am identificat niciun argument solid în favoarea uneia sau alteia dintre cele două soluții propuse.

Revenind la problema de fond, consider că cele două încadrări propuse sunt greșite, deoarece, așa cum am precizat de la început, pleacă de la o premisă falsă, aceea că în cauză trebuie să se rețină o infracțiune în formă continuată. Or, așa cum am argumentat mai sus, în cauză nu se poate reține o singură infracțiune în formă continuată ci, un concurs de infracțiuni. În consecință, activitatea infracțională trebuie scindată în două etape: o primă etapă se referă la actele comise până la data 01.01.2024, dată la care infracțiunea comisă prin respectivele acte se epuizează prin efectul legii; o a doua etapă se referă la fapta comisă după data menționată, faptă ce reprezintă o altă infracțiune. Cele două infracțiuni astfel rezultate se vor afla în concurs real, conform art. 38 alin. (1) C.pen.

Pentru prima etapă, vor fi avute în vedere actele repetate de viol comise asupra victimei atât în perioada când aceasta era minoră cât și în perioada în care a devenit majoră, până la data de 01.01.2024, exclusiv. Corecta încadrarea juridică se va raporta la infracțiunea de viol în configurația pe care aceasta o avea la data comiterii faptelor, conform principiului activității legii penale, respectiv: art. 218 alin. (1), alin. (3) lit. a) b) și c) și alin. (3¹) teza I, C.pen., cu aplicarea art. 35 alin. (1) C.pen. Precizez că reținerea unei singure infracțiuni în formă continuată, în ipoteza în care actele materiale se realizează asupra victimei atât în perioada când aceasta era minoră, cât și după ce a devenit majoră, se bazează și pe Decizia nr. 17/2008 (RIL) pronunțată de I.C.C.J., decizie care, până la intrarea în vigoare a Legii nr. 217/2023, își producea efectele.

Pentru cea de a doua etapă va fi avută în vedere fapta de viol comisă la data de 09.01.2024, când victima era majoră. Corecta încadrarea juridică se va raporta la infracțiunea de viol în configurația pe care aceasta o avea la data comiterii faptelor, adică infracțiunea de viol așa cum aceasta a fost modificată prin Legea nr. 217/2023, respectiv: art. 218 alin. (1), alin. (3) lit. a), b) și alin. (3²) lit. d) C.pen. (din încheierea de sesizare pare să rezulte că, după data de 01.01.2024, a existat un singur act material, cel din 09.01.2024; în cazul în care au existat mai multe acte materiale în această perioadă, se vor reține și pentru această infracțiune dispozițiile art. 35 alin. (1) C.pen.).

După cum am anticipat, în cauză sunt incidente dispozițiile concursului real de infracțiuni, conform art. 38 alin. (1) C.pen.

În concluzie, raportat la întrebarea adresată, răspunsul este următorul:

La încadrarea juridică pentru infracțiunea de viol comisă de către un membru de familie asupra minorei (tatăl asupra fiicei), prin acte cu caracter continuat de natură sexuală, prin constrângere sau profitând de vulnerabilitatea ori dependența acesteia, care, înainte cu circa 6 luni de intrarea în vigoare a Legii nr.217/2023, a devenit majoră, iar infracțiunea s-a epuizat imediat după intrarea în vigoare a Legii nr. 217/2023, și anume la data 09 ianuarie 2024, nu sunt aplicabile nici dispozițiile prevăzute de art. 218 alin. (1), alin. (3) lit. a), b) și alin. (3²) lit. d) din Codul penal, privind infracțiunea de viol, cu aplicarea art. 35 alin. (1) din Codul penal, nici dispozițiile prevăzute de art. 218¹ alin. (2) și (4) lit. a) și b) din Codul penal, privind infracțiunea de viol săvârșit asupra unui minor, cu aplicarea art.35 alin. (1) din Codul penal. Pentru actele comise până la data de 01.01.2024, când prima infracțiune s-a epuizat, încadrarea corectă este: infracțiunea de viol prevăzută de art. 218 alin. (1), alin. (3) lit. a) b) și c) și alin. (3¹) teza I, C.pen.(varianta în vigoare la data respectivă), cu aplicarea art. 35 alin. (1)

C.pen. Pentru fapta comisă la data de 09.01.2024 încadrarea corectă este: art. 218 alin. (1), alin. (3) lit. a), b) și alin. (3²) lit. d) C.pen. (varianta actuală) cu aplicarea art. 38 alin. (1) C.pen.

P.S.

În încheierea de sesizare s-a exprimat temerea că, în configurația actuală a textelor, făptuitorul ar fi tentat să-și continue activitatea infracțională începută când victima era minoră și după majoratul acesteia când, dacă se consideră că abia atunci infracțiunea se epuizează, ar beneficia de un tratament sancționator mai blând (s-ar reține infracțiunea de viol și nu cea de viol săvârșit asupra unui minor).

Temerea este nejustificată. Într-o astfel de ipoteză, continuitatea infracțiunii se „rupe” în momentul în care victima devine majoră deoarece, din acel moment, fapta comisă asupra ei reprezintă o altă infracțiune, cu un alt conținut obiectiv și cu alt obiect juridic (pe aceleași considerente explicate anterior la pct. I). Ca atare, actele comise în timp ce victima era minoră vor fi încadrate în viol săvârșit asupra unui minor, infracțiune ce se va considera epuizată la data la care victima devine majoră. Actele comise după ce victima devine majoră vor reprezenta o altă infracțiune și vor fi încadrate la viol. Cele două infracțiuni se vor afla în concurs real. Evident, în noul context legislativ, Decizia nr. 17/2008, de care am amintit mai sus, nu mai este aplicabilă.